

Міністерство освіти
і науки України
Київський національний
університет
імені Тараса Шевченка
Інститут конкурентного
суспільства

Теоретичні та прикладні питання економіки

Випуск 13

Київ – 2007

Збірник наукових праць

ЗМІСТ

І.В. Алексеев, М.В. Ольшанська. Проблеми та індикатори кооперування та інтегрування підприємств в умовах конкурентного середовища	5
І.С. Фомін. Вдосконалення національної системи захисту інтересів України в контексті приєднання до СОТ.....	14
А.А. Садеков. Екологія як фактор підвищення конкурентоспроможності.....	19
Kaisa-Kerttu Hannula, Building competitive business in Ukraine — experiences of some Finnish companies.....	27
В.Ю. Шевченко. Міжнародна конкуренція на фінансових ринках трансформаційних економік.....	31
В.І. Кириленко. Конкурентоспроможність як критерій економічної безпеки.....	37
П.В. Круш. Трансформація механізму регулювання глобальної економіки	43
Т.В. Орехова. Мегатенденції процесу транснаціоналізації світової економічної системи	51
В. І. Кондрашова-Діденко, Л. В. Діденко. Культура виробництва: сутність, типи, використання	60
І.О. Штундер. Формування ефективної зайнятості в умовах інноваційного розвитку економіки України	66
Н.І. Гражевська. Регіональний вектор розвитку національних економік у глобальному середовищі.....	72
Г.А. Грецька. Інституціональна роль держави по забезпеченню конкурентоспроможності аграрного сектора	79
А.В. Дугинец. Проблема вибору критерія оцінки конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації	85
Л.В. Селезньова. Стимулювання екологічної діяльності підприємств для забезпечення конкурентоспроможності на ринку	92
Г.М. Філюк. Бар'єри входження на ринок України: питання теорії та практики	100
В.В. Батрименко. Формування інституціональних засад конкурентоспроможності банківської системи України в умовах експансії Європейського фінансового капіталу.....	112
В.Л. Богун. Формування виробничого потенціалу промислових підприємств України.....	120
Л.Н. Василюшина. Оцінка факторів конкурентоспроможності угольних підприємств	125
Т.Г. Васильців. Функціональні акценти регіональних інноваційних систем щодо розвитку сектора малого і середнього підприємництва та підвищення його конкурентоспроможності.....	134
Д.О. Баюра. Системи корпоративного управління в умовах глобалізації.....	142

Т.П. Євтушенко. Місце та значення медичного страхування в моделях організації та фінансування охорони здоров'я.....	151
В.К. Григоренко. Проблеми входження в СЕП та підвищення конкурентоспроможності економіки України.....	159
Н.В. Томчук. Освітній рівень як умова зростання інтелектуального потенціалу та людського розвитку	168
В.П. Фещенко. Механізм управління природоохоронною діяльністю підприємства	175
Т.Б. Харченко. Забезпечення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств в умовах вступу до світової організації торгівлі	182
Л.М. Черчик. Комплексний механізм регулювання сфери рекреаційного природокористування	189
С.О. Шарманська. Теоретико-прикладні підходи до визначення прибутку	196
О.В. Шпирко. Особливості застосування методів кластерного аналізу для сегментації і моделювання поведінки споживачів	202
О.В. Іщенко. Регіональна економічна інтеграція як фактор посилення міжнародної конкуренції (на прикладі АСЕАН)	206
І.М. Вахович, І.М. Каменська. Фінансова спроможність регіону як передумова забезпечення його конкурентоспроможності.....	211
А.О. Крисак. Підходи до планування на малих підприємствах в умовах конкуренції.....	217
О.О. Кудінович. Принципи побудови системи корпоративних відносин в моделях корпоративного управління	224
Р.І. Малий. Розвиток ринку фінансових послуг України як чинник конкурентноздатності національної економіки	233
О.П. Микитюк. Субпідряд як ефективна форма взаємодії суб'єктів підприємництва в кластері	239
Н.В. Петришина. Роль держави у забезпеченні економічного розвитку.....	244
Т.А. Нікітіна. До питання концентрації капіталу та економічного зростання	251
Є.А. Носова. Використання системи показників в маркетингових дослідженнях.....	257
Л.О. Пашнюк. Виробнича система підприємства та роль основних засобів в забезпеченні її адаптації до змін зовнішнього середовища	265
Ю.І. Слинко. Детермінанти конкурентоспроможності країн АСЕАН	274
К.В. Філіпова. Методи інноваційного розвитку підприємства	280
Г.О. Харламова. Забезпечення розвитку національної економіки через використання прямих іноземних інвестицій	287
Н. Хвищун. Регіональна політика становлення недержавного сектору житлово-комунального господарства.....	294

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті розкривається сутність таких понять як "держава", "функція", "економічна роль держави" з позицій як сучасних учених, так і вчених минулого століття. Розглянуто загальні функції держави, а також функції держави в умовах формування інноваційної моделі економічного розвитку. Визначено основні напрями втручання держави у сферу економіки в умовах ринкової трансформації, а також заходи, які повинна здійснювати сучасна держава з метою реалізації своїх функцій.

The essence of such categories as "the state", "the function", "the economic role of the State" is shown in this article in the views of both modern scientists and the scientists of the last century. The common functions of the state are studied as well as the functions of the state in the terms of the forming of the innovation model of the economic development. Main directions of the state interference into the economic sphere in the terms of the market transformations are determined. There are also determined measures, which should be undertaken by the modern state in order to realize its functions.

Стратегічними завданнями економіки України є забезпечення реалізації державної політики, утвердження України як конкурентоспроможної високотехнологічної держави, здійснення прогресивних структурних перетворень в економіці, поглиблення її європейської інтегрованості, суттєвого удосконалення ринкових інститутів, формування сильної держави та активізація її функції.

Світовий досвід показує, що розв'язання цих завдань можливе лише на основі інноваційної моделі розвитку економіки. В науковій літературі повсюдно переосмислюються роль і місце держави в здійсненні трансформаційних процесів. В той час як, розвинені країни здолали довгий шлях трансформаційних перетворень впродовж кількох століть, Україна має пройти його в максимально стислі строки.

В Україні проблема переходу до інноваційної моделі розвитку надзвичайно складна. Це зумовлено: по-перше, переходом від адміністративно-командної системи та формуванням основ ринкової економіки; по-друге, глибокою трансформаційною кризою, яку пережила Україна ще в радянські часи, внаслідок чого було сильно підірвано економіку і соціальну сферу, а тому вкрай негативно позначилося на стартових позиціях інноваційної моделі.

Нормативним підґрунтям подальшого економічного розвитку України є "Стратегія економічного та соціального розвитку України на 2004-2015 рр. "Шляхом європейської інтеграції"". Сутність стратегії полягає у визначенні чітко окреслених, науково обґрунтованих завдань остаточного виведення економіки на траєкторію гарантованого зростання через посилення дієздатності держави та далі поглиблення ринкових реформ. Стратегія спрямована на утвердження європейських принципів та механізмів соціально орієнтованої структурно-інноваційної моделі економічного розвитку. Зрештою, йдеться про глибоку модернізацію української економіки, підвищення її конкурентоспроможності, що має стати визначальною передумовою реалізації як складних завдань сталого розвитку, що визначаються світовим співтовариством як стратегія розвитку в XXI столітті [14, с. 13].

Сучасний стан інноваційної діяльності нашої країни дає підстави сумніватися в подальшому утвердженні інноваційної моделі розвитку. Проте такі підстави нівелюються, якщо ми глибше розглянемо роль держави, через виконувани нею функції.

Проблема економічної ролі держави досить яскраво просліджується в історії економічних учень. Із останніх видань в цій галузі особливої уваги заслуговує фундаментальна праця за редакцією професора В.Д.Базилевича, яка отримала державну премію[6]. Наукові уявлення про державу зародилися ще у Стародавньому світі (Аристотель, Платон). Великий внесок у дослідження ролі держави внесли К.Маркс, Ф.Енгельс, Дж.М.Кейнс, П.Самуельсон та інші фундатори (послідовники) економічних шкіл. Різні аспекти проблеми, що розглядається, досліджуються в роботах вітчизняних науковців, серед яких Л.І.Загайнов, Н.В.Чорноголовкін та Л.І.Каск. Питаннями економічної ролі держави на сучасному етапі займаються такі вчені – економісти, як Абалкін Л, Мочерний С.В., Семюелсон П., Стігліц Дж., Шамхалов Ф.,Аніловська Г.Я., Бірюков О.А., Сафронів С.А., Дмитриченко Л.І. та ін.

Україна, ставши на шлях незалежного розвитку, дала надію на побудову стабільної високорозвинутої країни та здійснила перетворення у економічному житті суспільства.

Однією з важливих передумов стабільного суспільства, що дозволяє ефективно функціонувати в умовах різних впливів, зберігаючи при цьому свою структуру і здатність контролювати процес суспільних змін, є економічна політика[15,с.76], важливим завданням якої є активна участь держави, що є атрибутом соціально-орієнтованої ринкової економіки.

Завданням даного дослідження є вироблення авторського підходу до визначення держави та її функцій в процесі формування ринкової економіки на основі узагальнення існуючих теоретичних концепцій.

Проблема визначення поняття "держави", її ролі та функцій в економіці має надзвичайно важливе теоретичне значення.Це обумовлено тим, що розв'язання даної проблеми дасть змогу виявити сутність цього явища та сприятиме виявленню різних підходів до ролі та функцій держави на шляху формування ринкової економіки.

Вперше держава була визначена великим мислителем античного світу Аристотелем (384-322 до н.е.), який зазначав, що "...усяка держава являє собою свого роду спілкування, а всяке ж спілкування організується заради якого-небудь блага" [2,с. 376].

За Економічною енциклопедією під редакцією Мочерного С.В. термін "держава" означає організацію економічної, політичної, правової та ідеологічної влади в суспільстві, за допомогою якої забезпечується цілісність і безпека держави, здійснюється виконання загальнолюдських та класових соціально-економічних та ін. функцій[11,с.151].

За Л.І.Абалкіним держава являє собою апарат влади, який керує справами суспільства й реалізацією інтересів панівного класу (клану, соціальної групи або всього народу), в якому знаходить своє відображення й закріплення сформоване співвідношення політичних сил в суспільстві[18, с.127].

Коли термін «держава» уживається для позначення тієї або іншої форми організації суспільства, то її зміст визначається двома істотними ознаками, відзначеними Ф. Енгельсом: по-перше, територіальним принципом організації населення, його взаємин із суспільною владою, підпорядкування влади й, по-друге, наявністю суспільної (публічної) влади, що не збігається безпосередньо з населенням[10,с.170].

На думку Маркса: "Сучасна держава є лише організація, яку створює для собі буржуазне суспільство для охорони загальних внутрішніх умов капіталістичного способу виробництва, від зазіхань як робочих, так і окремих капіталістів"[9, с.222].

Незважаючи на песимістичний марксистський прогноз про відмирання держави, держава не тільки нікуди не зникла за багато десятиліть марксистського експерименту, а й не виявляє ніяких ознак згасання в постмарксистському епоху.

У західному «економіксі», що відображає специфіку ринково-капіталістичної системи, зміст економічної діяльності держави зводиться: по-перше, в основному до обслуговуючої й похідної ролі, до забезпечення умов функціонування ринкової організації економіки; по-друге, до виробництва особливого виду товарів і послуг, які не виробляються у приватному секторі, — «суспільних товарів і послуг»[8, с.94].

У марксистському напрямку, економічна діяльність держави розглядається, по-перше, як зміст історичної форми суспільної (у масштабі суспільства) організації виробництва й споживання; і, по-друге, як визначального сектора в економічній системі в цілому.

З погляду Мочерного "економічна роль держави" — це виконувати державою основні економічні функції в їх взаємозв'язку з метою забезпечення розвитку економічної системи, її розширеного відтворення і передусім сукупного капіталу[11, с. 197].

На нашу думку, під поняттям "держава" слід розуміти саме таку організацію, яка здатна виконувати ряд покладених на неї функцій та забезпечувати стабільний розвиток усієї країни.

На сучасному етапі функціонування держави не втратили свого наукового потенціалу наукові праці таких відомих вітчизняних фахівців у сфері функціонального аналізу державних явищ, як Л.Загайнов, Л.Каск, М.Черноголовкін та інших вчених, які комплексно аналізують загальні і спеціальні питання функцій держави.

Розглянемо економічну роль держави через виконання покладених на неї функцій. Слово "функція" (від лат. *functio*-виконання) означає обов'язок, коло діяльності, призначення, роль.

В сучасній науці серед вчених-теоретиків все ще відсутній єдиний підхід до визначення поняття функцій держави. Досі вчені не прийшли до єдиного формулювання поняття "функції держави". Так, М.В.Черноголовкін у своїй роботі "Теорія функцій соціалістичної держави" зазначає, що окремо визначені функції держави мають особливості та розбіжності. Однак, вони співпадають в головному – в розумінні функцій держави як основних напрямків у змісті її діяльності, що визначаються завданням держави [16, с. 655]. Найбільш поширеним є визначення функцій держави як основних напрямків діяльності держави, в яких відображені її соціальне призначення і сутність.

Деякі вчені вживають у визначеннях функцій терміни „зміст” або „сторона змісту”. Так, Л.І.Каск вважає за можливе розуміти під функціями держави "такі сторони змісту її діяльності, які характеризують її класове та загальносоціальне призначення" [7, с.3].

Що стосується функцій як напрямів та сторін діяльності держави, в якій "напрямом" та "сторона" мають різне змістовне навантаження, то таку точку зору відстоюють Л.І. Загайнов та Н.В.Черноголовкін.

Л.І.Загайнов характеризує функції як сторони і напрямки діяльності держави та відрізняє їх від напрямків [5, с.10], тим самим вступаючи у протиріччя з іншими вченими, які

вкладають у поняття напрямки та сторони діяльності рівнозначний зміст. Один з найбільш відомих теоретиків функцій держави Н.В.Чорноголовкін розглядав господарсько-організаторську функцію держави як діяльність держави по організації суспільного виробництва і керівництву економікою. Її зміст, на думку вченого, визначається завданнями, які стоять перед суспільством в економічній сфері[17, с.49-50].

Таким чином, визначення функцій держави не містить суттєвих розбіжностей, оскільки вони характеризують функції держави як основні соціально важливі напрямки діяльності держави на конкретному історичному етапі розвитку, оскільки діяльність держави надзвичайно різноманітна та різнорідна.

Важливими економічними функціями держави на нижчій стадії розвитку капіталізму (початок XVI—кінець XIX ст.) стають збереження приватної капіталістичної власності і конкуренції, обмеження іноземного впливу на місцеву промисловість, утримання пошти, портів, транспортних засобів та ін. На вищій стадії розвитку капіталізму, особливо після кризи 1929-1933, держава бере на себе глобальну економічну функцію — відтворення сукупного капіталу, розвиток усієї економічної системи. Важливими економічними функціями держави є також послаблення глибини й гостроти економічних криз і циклічного характеру розвитку народного господарства, перерозподіл частки національного доходу — від найбагатших верств населення до найбідніших та ін.[11,с. 197].

Разом з тим з розвитком суспільства, зі змінами в структурі суспільного виробництва, зрушеннями в його технічній базі, актуалізацією тих або інших сфер громадського життя відбуваються розвиток, збагачення, уточнення функцій держави. Даний процес іде по наступних напрямках: послідовний перехід від прямих до непрямих методів регулювання економіки; різке посилення соціальних функцій держави, її ролі в регулюванні соціальних процесів, починаючи із установа мінімальних ставок оплати праці, у тому числі погодинних, обов'язкових для будь-якого підприємця незалежно від форми, власності й національної приналежності; визначення прожиткового мінімуму, тривалості робочого часу й часу відпочинку, гарантованих відпусток; рішення складних соціальних проблем, таких, як комплекс взаємин праці й капіталу, соціальне партнерство, зменшення невиправданої диференціації в доходах населення, забезпечення стабільності в суспільстві.

Останнім часом виникли і якісно нові функції держави, які раніше не були однозначно структуровані, що пов'язано з поступовим становленням постіндустріального суспільства. До них можна віднести прийняття на себе державою зобов'язань у галузі освіти, формування й підтримки фундаментальної науки, створення спеціальних зон для розробки сучасних технологій, проведення чітко сформульованої промислової політики, рішення екологічних питань. Як приклади позитивної ролі держави за останнє десятиліття приведемо подолання "трагедії Великих озер у Сполучених Штатах Америки або очищення Рейну, що ще кілька десятиліть назад був стічною каналом Європи. Ринок привів до екологічної катастрофи, а наводити порядок довелося за допомогою держави. Тому на думку Абалкіна концепція витіснення держави зі сфери економіки, зменшення числа її функцій й ослаблення регулюючої ролі не відповідає глобальним світовим тенденціям [1,с.5-6].

Економічна роль держави комплексно розкривається у таких її основних функціях:1)національно-демократичне економічне планування; 2)здійснення через

центрального банку єдиної грошово-кредитної політики; 3) проведення регіональної політики, тобто забезпечення рівномірного розвитку регіонів країни, планомірного розвитку продуктивних сил у межах цих регіонів, отже, усього господарського комплексу; 4) послаблення й відвернення екологічної кризи; 5) розвиток економічної та значною мірою соціальної інфраструктур; 6) розвиток фундаментальних і частково прикладних наукових досліджень, які не дають швидкої віддачі; прискорення розвитку науки в системі "наука — техніка—виробництво"; 7) сприяння розвитку передових галузей, що визначають науково-технічний прогрес (ракетно-космічної, авіаційної та інших видів техніки), а також посилення міжнародної конкурентоспроможності вітчизняного виробника; 8) створення раціональних умов для розвитку дрібних і середніх підприємств; 9) здійснення антициклічного та антикризового регулювання економіки; 10) антимонопольна діяльність, оптимальне роздержавлення, приватизація, реприватизація, націоналізація та денационалізація; 11) забезпечення справедливого розподілу й соціальної захищеності громадян; 12) виконання функцій підприємця на підприємствах базових галузей з довгим робочим періодом (суднобудування, метрополітен тощо); 13) максимальне використання демократичною державою переваг ринку і водночас нейтралізація його недоліків (значної соціальної диференціації суспільства, монополістичних тенденцій в економіці, руйнування навколишнього середовища та ін.), забезпечення поступового входження національної економічної системи у світову економіку, у глобальний економічний простір. Ці функції значною мірою збігаються з функціями державного регулювання економіки.[11, 197с].

Опублікований Всесвітнім банком в 1997р. звіт про світовий розвиток являє собою спробу показати, яким чином будь-яка держава, незалежно від стартових умов, може підвищити свою ефективність і максимально виключити саму можливість від реалізації подібних катастрофічних сценаріїв. Звіт аналізує еволюцію поглядів на роль держави в промислово розвинених країнах і країнах, що розвиваються, процеси потужної експансії держави й недавній зсув акценту з кількісних аспектів ролі держави на його якість. Далі пропонується проста модель для переосмислення ролі держави й представляється двоступінчаста стратегія підвищення ефективності держави. Зміст укладається в тім, що держава може впоратися із проблемами, що постають перед нею, але тільки, по-перше, співвідносячись те, що вона намагається зробити, з тим, що вона може зробити, і, по-друге, уживаючи заходів по розширенню кола проблем, які вона в стані вирішити за рахунок посилення державних інститутів[4, с.32].

У доповіді Інституту економіки РАН «Роль держави в становленні й регулюванні ринкової економіки» до їхнього числа віднесені наступні: розробка й здійснення стратегії соціально-економічного розвитку країни, структурно-технологічних й інституціональних перетворень,

визначення місця й ролі країни в системі гео економічних відносин; забезпечення соціальної орієнтації ринкової економіки; цілеспрямоване формування державного сектора економіки; участь у ключових інвестиційних, структурно-технологічних програмах; розподіл і перерозподіл значної частини ВВП; розвиток і зміцнення загальнофедеративних початків у регулюванні економічних і соціальних процесів; проведення гнучкої зовнішньоекономічної політики[12,с.32-33.]. Очевидно, що найважливішими серед них є творча, регулююча, розподільна, соціальна, контрольна-

правоохоронна функції й, нарешті, функції зміцнення федерації й забезпечення державної безпеки й оборони.

Останнім часом виникли і якісно нові функції держави, які раніше не були однозначно структуровані, що пов'язано з поступовим становленням постіндустріального суспільства. До них можна віднести наступні:

прийняття та себе державою зобов'язань в області освіти, формування й підтримка фундаментальної науки;

формування нової системи відносин власності, притаманній змішаній, багатоукладній економіці;

становлення малого підприємництва, у тому числі фермерського господарства;

формування основних елементів ринкової економіки, включаючи фінансовий і фондовий ринки, інститути регулювання ринку праці й зайнятості[3,с.27].

В умовах ринкової трансформації можна виділити такі основні напрями втручання держави у сферу економіки: 1) забезпечення правової бази і створення сприятливого соціального середовища задля ефективного функціонування ринкової системи; 2) захист конкуренції; 3) перерозподіл доходів і багатства; 4) корекція розподілу ресурсів з метою змінити структуру національного продукту; 5) формування інституційної інфраструктури, яка б забезпечувала основні норми і правила економічної діяльності; 6) стабілізація економіки, тобто контроль за рівнем зайнятості та інфляції, а також стимулювання економічного зростання в країні за допомогою проведення певних видів макроекономічної політики[13,с.8].

На нашу думку, за своїм змістом функції сучасної держави є сукупністю дій держави, які спрямовані на створення та утвердження ринкових відносин. А оскільки Україна тільки нещодавно отримала статус країни з ринковою економікою, то перехід до нової моделі економічного розвитку по-новому визначає її функції на сучасному етапі, а саме: створення якісно нової моделі економіки ринкового типу; визначення меж втручання держави в економіку; активізація сил суспільства та надання їм право участі у розв'язанні найважливіших соціально-економічних проблем (розвиток інститутів громадянського суспільства); диференціювання доходів населення (Класик політекономії А. Сміт, писав, що жодне суспільство, без сумніву, не може процвітати і бути щасливим, якщо більша частка його членів бідна і нещасна); ефективне використання наявних в країні ресурсів; підвищення якості продукції та використання досягнень науково-технічного прогресу.

Отже, правильне застосування функцій держави на основі використання передових технологічних та організаційних досягнень з використанням стратегії економічного та соціального розвитку, забезпечить сталий економічний розвиток, сприятиме зміцненню конкурентоспроможності національної економіки, створить реальні передумови для набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі, сприятиме утвердженню інноваційної моделі розвитку та соціальної переорієнтації економічної політики країни.

Література:

1.Абалкин Л. Роль государства в становлении и регулировании рыночной экономики.//Вопросы экономики. - 1997. - № 6. - с.4-12.

2.Аристотель. Соч. в 4-х томах. Т. 4. М.: Думка, 1984. С. 376

3. Бикмуллин А.Л., Протасова Л.Е. Государственное регулирование экономики и экономическая политика: Учебное пособие. - Казань: Издательство КФЭИ, 2000. - 264 с.
4. Государство в меняющемся мире. "Отчет о мировом развитии - 1997", подготовленный Всемирным банком. - "Прайм-ТАСС". - 1997.
5. Загайнов Л.И. Экономические функции советского государства. - М.: Юрид. лит., 1968. - 263 с
6. Історія економічних учень: Підручник / Заред. В.Д. Базилевича. — К.: Знання, 2004. — 1300 с. — (Класичний університетський підручник).
7. Каск Л.И. Функции и структура государства. - Л.: Изд-во ЛГУ, 1969. - 65 с
8. Макконелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Пер. с англ. - К.: Хагар-Демос, 1993. - Т.1-785с.
9. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. 2-е изд. [В 30-ти томах], т. 19. - Москва. - 1960. - 670 с.
10. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. 2-е изд. [В 30-ти томах], т. 21. - Москва. - 1961. - 745 с.
11. Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т. 1 / За ред. С.В. Мочерного. — Львів: Світ, 2005. — 616 с.
12. Роль государства в становлении и регулировании рыночной экономики. М.,: Институт экономики РАН, 1997.
13. Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Ринкові перетворення в Україні в умовах світових інтеграційних процесів (збірник наукових праць) / НАН України, Інститут регіональних досліджень; Редкол.: Відп. ред. акад. НАН України М.І. Долішній. - Львів, 2005. - Вип. 6 (LVI). - 634 с.
14. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) Шляхом Європейської інтеграції / Авт. кол.: А.С. Гальчинський, В.М. Геєць та ін.; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. 416 с.
15. Стулова І.М. Функції держави в ринкових умовах. // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 14.-К., 2001.
16. Черноголовкин Н.В. Теория функций социалистического государства. - М.: Юрид. лит., 1975. - 215 с.
17. Черноголовкин Н.В. Функции Советского государства в период развернутого строительства коммунизма. - М., 1960.
18. Экономическая энциклопедия / Науч. ред. совет. изд-ва "Экономика"; Ин-т экон. РАН; Гл. ред. Л.И. Абалкин. - М.: ОАО Издательство "Экономика" 1999. - 1055с.